

Yliopisto ja affektiivinen polarisaatio: Miten suomalaisten opiskelijoiden asenteet näkyvät sosiaalisten verkostojen rakentumisessa?

Sosiaalitieteet
Kandidutkielma

Laatija:
Niilo Elomaa

31.5.2025
Turku

Kandidatutkielma

Oppiaine: Sosiaalitieteet

Tekijä: Niilo Elomaa

Otsikko: Yliopisto ja affektiivinen polarisaatio: Miten suomalaisten opiskelijoiden poliittiset asenteet näkyvät sosiaalisten verkostojen rakentumisessa?

Ohjaaja: Yliopistonlehtori Michael Laakasuo

Sivumäärä: 24 sivua

Päivämäärä: 31.5.2025

Käsittelen kandidaatintutkielmassani affektiivisen polarisaation vaikutuksia verkostojen rakentumiseen suomalaisissa yliopistoissa integroivan kirjallisuuskatsauksen avulla. Tarkastelen affektiivisen polarisaation ilmenemistä nuorten ja yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa soveltaen tuloksia verkostojen synty- ja rakennemekanismeihin. Tavoitteenani on ymmärtää poliittisten asenteiden syntyä ja kehitystä, sekä niiden vaikutuksia verkostoissa ja niiden synnyssä. Lisäksi tutkielman tavoitteena on soveltaa Bourdieun kenttä- ja habitusteorioita (1971, 1977) sosiologisen ja psykologisen aineiston tulkintaan ja rakentaa tätä kautta ymmärrystä affektiivisen polarisaation roolista verkostojen rakentumisessa.

Teoreettinen viitekehys koostuu keskeisten käsitteiden määrittelemisestä ja sovellettavan Bourdieun teorian esittelemisestä. Määritän, miten käytän affektiivisen polarisaation ja verkoston käsitteitä tutkielmassani. Affektiivinen polarisaatio mielletään tutkielmassa tunteisiin ja asenteisiin perustavana polarisaationa ja verkostot sosiaalisten suhteiden muodostamana kokonaisuutena. Bourdieun kenttä ja habitus käsitteiden avulla pyritään rakentamaan kokonaisvaltaista kuvaa ihmisten sosiaalisesta todellisuudesta ja toimintaa ohjaavista tekijöistä. Aineisto koostuu kymmenestä englanninkielisestä tutkimusartikkelista, jotka käsittelevät aiheina affektiivista polarisaatiota ja verkostoja.

Analyysini pohjalta sovelsin tuloksia Bourdieun kenttä- ja habitusteorioihin, sekä pohdin psykologisen tutkimuksen soveltamismahdollisuuksia. Koostin yhteen tietoa affektiivisestä polarisaatiosta ja sen vaikutuksista verkostodynamiikkaan aikaisemman tutkimuksen avulla. Aineiston eri artikkelien tulokset ovat pääosin johdonmukaisia, vaikka osa tutkimuksista on toteutettu eri näkökulmista. Analyysini pohjalta voidaan todeta affektiivisen polarisaation olevan tekijä verkostojen rakentumisessa suomalaisissa yliopistoissa. Affektiivisen polarisaation voimakkuuden kannalta yksilön herkkyys muiden mielipiteille ja vahvat poliittiset näkemykset korostuvat. Verkostojen keskiössä olevat henkilöt hallitsivat todennäköisimmin eniten sosiaalista ja poliittista pääomaa ja verkostojen sisällä asenteet lähentyvät toisiaan. Analyysin perusteella puoluepoliittisesti neutraalit mielipiteet ja eriävien mielipiteiden hyväksyminen ehkäisevät affektiivisen polarisaation voimistumista ja edesauttavat poliittisen ja sosiaalisen pääoman kasvua.

Psykologisella tutkimuksella voidaan etsiä psykologisia syitä ihmisten toiminnalle, mikä sopii hyvin sosiaalisia ja rakenteellisia syitä etsivän sosiaalitieteellisen tutkimuksen rinnalle. Kentän ja habituksen ymmärtämiseen psykologinen tutkimus tuo uusia näkökulmia ja avartaa ymmärrystä kentän sosiaalisista normeista sekä habitukseen liittyvistä tekijöistä. Aineiston kansainvälisyys sekä suomalaisiin yliopistoihin kohdistuvan verkosto ja affektiivisen polarisaation tutkimuksen puute avaavat mahdollisuuksia lisätutkimukselle aiheeseen liittyen.

Avainsanat: affektiivinen polarisaatio, verkostot, yliopistot, opiskelijat, kenttä, habitus

Tekoälyä käytetty aineistönhakuun ja kielihuoltoon.

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Teoreettinen viitekehys	5
2.1	Affektiivinen polarisaatio	5
2.2	Affektiivinen polarisaatio Suomessa	5
2.3	Nuorten affektiivinen polarisaatio	6
2.4	Verkostot	6
2.5	Kenttä & Habitus	8
3	Tutkimusasetelma	11
3.1	Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymykset	11
3.2	Tutkimusmenetelmä	11
3.3	Aineisto	12
4	Tulokset	13
4.1	Affektiivinen polarisaatio koulutusympäristössä	13
4.1.1	Yksilöllinen affektiivisen polarisaation synty	13
4.1.2	Monipuolueyhteiskunnan affektiivinen polarisaatio	14
4.1.3	Koulutusympäristö	15
4.2	Affektiivinen polarisaatio verkostoissa	16
4.2.1	Verkostojen synty	17
4.2.2	Verkostojen sisäinen affektiivinen polarisaatio	18
4.3	Kenttä & Habitus aineiston tulkinnessa	19
4.3.1	Kenttä	19
4.3.2	Habitus	20
4.3.3	Psykologinen näkökulma	20
5	Johtopäätökset	22
	Kirjallisuus	25
	Liite 1. Aineiston tiedot	26

1 Johdanto

Opiskellessani yhteiskuntatieteellisellä alalla sekä lukiessani poliittista mediaa olen törmännyt polarisaatioon monesti yleisenä yhteiskunnallisena keskustelunaiheena. Epävakaassa maailmantilanteessamme konfliktit ja maailmanpoliittiset tapahtumat tuntuvat jakavan ihmisiä puolesta tai vastaan -asetelmaan. Erityisesti eri sosiaalisen median alustoilla, kuten X:ssä ja Instagramissa, huomaa monesti käyttäjien asenne- ja tunnelataukset poliittisia aiheita kohtaan. Esimerkiksi kotimaassa hallituksen ajamat talouspoliittiset toimet ja maailmalla riehuvat sodat, kuten Israelin ja Palestiinan välinen konflikti, vaikuttavat jakavan ihmisiä. Mietin kuitenkin, miten mahdollinen asenteisiin ja tunteisiin pohjautuva polarisaatio näkyy ihmisten arkielämässä sosiaalisen median ulkopuolella. Suomessa tällaista tutkimusta on tehty suhteellisen vähän, vaikka ilmiöllä saattaa olla merkittäväkin vaikutus kansalaisten sosiaaliseen todellisuuteen. Henkilökohtaiset arkikokemukseni ovat herättäneet tutkimuksellisen kiinnostuksen poliittisten asenteiden eroavaisuuksien vaikutuksista yksilön sosiaalisten suhteiden muodostumiseen yliopistoyhteisössä.

Mediassa opiskelijoiden poliittisten asenteiden polarisoituminen nähdään negatiivisena ja kasvavana ilmiönä. Opetushallitus julkaisi Ukrainan sotaan liittyvän tekstin, jossa ollaan huolestuneita opiskelijoiden keskuudessa ilmenevästä polarisaatiosta (Opetushallitus, viitattu 7.2.2025). Opetushallituksen mukaan polarisaatiokehitys mahdollistaa väkivaltaistuvat asenteet sekä lisää radikalisoitumista ja väkivaltaa. Helsingin Sanomat puolestaan julkaisivat 18.7.2024 pääkirjoituksen, jossa todetaan nuorten olevan aikaisempaa polarisoituneita oikeisto -vasemmisto – akselilla.

Opiskelijat ovat tulevaisuuden päätöksentekijöitä ja yhteiskunnan poliittisia toimijoita. Opetushallituksen mukaan erilaisten mielipiteiden kohtaaminen on oppimistilanne, joka vie asioita ja kehitystä eteenpäin (Opetushallitus, viitattu 7.2.2025). Olisikin tieteellisesti hyödyllistä ymmärtää, miten tällaiset kohtaamiset syntyvät yliopistojen koulutusympäristöissä. On tärkeää ymmärtää nykyisen vaikean poliittisen ympäristön vaikutuksia opiskelijoiden elämään. Haluankin tutkia, miten yliopisto-opiskelijoiden poliittiset asenteet ja tunteet vaikuttavat siihen, keiden kanssa he kulkevat opintojensa matkan.

2 Teoreettinen viitekehys

2.1 Affektiivinen polarisaatio

Affektiivisen polarisaation käsitteen määrittely on keskeinen osa tutkielmaani, ja tulen käyttämään Kekkonen (2023) määritelmää. Affektiivinen polarisaatio on tapa ymmärtää poliittista polarisaatiota keskittymällä ihmisten välisiin asenteisiin ideologisten uskomusten tai poliittisten mieltymysten sijaan (Kekkonen 2023). Asenteet ja mielikuvat esimerkiksi muiden puolueiden edustajista ja äänestäjistä ovat affektiivisen polarisaation tutkimisen kannalta keskiössä. Aineistossa on erilaisia näkökulmia affektiiviselle polarisaatiolle, mutta tulen keskittymään erityisesti ihmisten tai ihmisryhmien tunteisiin ja asenteisiin toisiaan kohtaan; eli esimerkiksi siihen, miten Vihreät koetaan Perussuomalaisten näkökulmasta.

2.2 Affektiivinen polarisaatio Suomessa

Affektiivisen polarisaation tutkimus on peräisin Yhdysvalloista (Kekkonen 2023), jossa ilmiön tutkiminen on erilaista kaksipuoluejärjestelmän takia. Suomen monipuoluejärjestelmäsäkin on havaittavissa affektiivisia blokkeja (Kekkonen & Ylä-Anttila 2021), joiden avulla hahmotan affektiivisen polarisaatio ilmenemistä.

Kekkonen ja Ylä-Anttila (2021) hahmottelevat neljä affektiivista blokkia. Ensimmäinen punavihreä blokki sisältää Vihreän liiton (Vihr.), Suomen Sosiaalidemokraattisen puolueen (SDP.) ja Vasemmistoliiton (Vas.) kannattajia. Ensimmäisen blokin jäsenet osoittavat suurinta positiivista tunnetta vasemmistoliittoa kohtaan, ja negatiivisia tunteita eniten Perussuomalaisia kohtaan. Toinen blokki on pääosin SDP:n kannattajista ja puolueettomista ihmisistä koostuva ryhmä, jolla on positiivisia asenteita kaikkia puolueita, paitsi Perussuomalaisia (PS.) kohtaan. Kolmas blokki on melkein ensimmäisen eli punavihreän blokin peilikuva. Vasemmistoliitto nähdään eniten negatiivisessa valossa, mutta kolmannella blokilla ei ole selkeää mielipidettä Perussuomalaisista. Neljäs blokki sisältää pääosin puolueettomia, jotka kokevat negatiivisia asenteita melkein kaikkia puolueita kohtaan. Positiivisia asenteita on kuitenkin Perussuomalaisia kohtaan. Tämä jaottelu ei ole absoluuttinen, mutta auttaa jäsentämään affektiivista polarisaatiota Suomen kontekstissa. Tutkielmassani jäsenän affektiivisen polarisaation blokkeja tämän jaottelun pohjalta.

2.3 Nuorten affektiivinen polarisaatio

Suomen yliopistoissa opiskelevista suurin osa, noin 67 %, on 15-29 vuotiaita nuoria (Vipunen opetushallinnon tilastopalvelu 2024). Tilasto kertoo tilanteesta 20.9.2024, ja sen perusteella keskityn aineiston valinnassa yliopistojen lisäksi nuoriin kohdistuvaan tutkimukseen. Nuorisobarometriksi nimitetty kyselymenetelmällinen selvitys julkaistaan vuosittain, ja sen perusteella käydään keskustelua niin sosiaalisessa mediassa, kuin valtamedioissakin. Uusin nuorisobarometri on vuodelta 2023, ja yhtenä käsiteltävänä aiheena ovat poliittiset asenteet. Oikeisto-vasemmisto akselilla nuorten polarisaatio on kasvanut. Esimerkiksi vuonna 2023 poliittiseen keskustaan itsensä mielsivät 27 % vastaajista, kun taas vuonna 2021 vastaava luku oli 38 % (Kiilakoski 2023). Arvoliberaali-arvokonservatiivi akselilla huomataan nuorten olevan nykyään epävarmempia omasta sijoittumisestaan, kuin aikaisemmin (Kiilakoski 2023). Sukupuolten välinen ero on kuitenkin kasvanut, sillä yhä suurempi osa miespuolisista kyselyyn vastaajista mieltää itsensä arvokonservatiiviksi, kun taas naisista arvoliberaaliksi (Kiilakoski 2023).

2.4 Verkostot

Tutkielmassani tarkastelen verkostoja sosiaalisten suhteiden kautta. Verkosto on käsite, jonka kautta voidaan tarkastella aineellisen ja aineettoman välisiä sidoksia ilman kiinteää tai yleispätevää olemassaolon tapaa. Verkostollisuus kuvaa suhteiden solmimistapaa, ja sitä kokonaisuutta, joka niiden pohjalta syntyy. (Eriksson 2015, 7-10.) Ihmiset muodostavat pienempiä ryhmiä, joissa he kokevat korkeamman tason kommunikaatiota, turvallisuutta, kuulumista, keskinäistä riippuvuutta, sosiaalisia normeja ja psyykkistä hyvinvointia muuhun sosiaaliseen kontekstiin verrattuna (Stadtfeld, Takács, Vörös 2020). Esimerkiksi vastavuoroisuus, suosio ja homofilia – eli samankaltaisuuden suosiminen – ovat keskeisiä positiivisten linkkien synnyssä (Stadtfeld ym. 2020). Negatiivisilla tunteilla, kuten vastenmielisyydellä on vaikutusta verkostojen syntyyn ja niiden sisäiseen dynamiikkaan. Ne luovat verkostoille ulkoisia rajoja, mutta voivat myös olla olemassa verkoston sisällä (Stadtfeld ym. 2020). Niin positiiviset kuin negatiiviset linkit voivat luonteeltaan olla vahvoja tai heikkoja. Lisäksi ihmisten väliset linkit voivat olla neutraaleja (Stadtfeld ym. 2020). Vahvat siteet voivat olla esimerkiksi sosiaalisen ryhmän sisällä olevia ystävyys-suhteita. Heikoilla linkeillä voidaan viitata esimerkiksi siteeseen, joka vallitsee eri sosiaalisiin ryhmiin kuuluvien ihmisten välillä. (Stadtfeld ym. 2020).

Verkostolla tarkoitetaan sosiaalista järjestystä, joka ei ole yhtä selkeä ja säännelty kuin hierarkia, mutta jolla kuitenkin on jonkinlainen rakenne (Eriksson 2015, 11). Verkostot ovat toimijoiden välisiä yhteyksiä, jotka muodostavat kokonaisuuden. Verkostotutkimus keskittyy toimijoiden välisiin yhteyksiin. Verkostoja voidaan tarkastella kahden tai useamman välisenä suhteena, joissa dynamiikat vaihtelevat. Kahden väliset suhteet voivat olla vastavuoroisesti positiivisia, toiseen suuntaan positiivisia ja toiseen negatiivisia, tai kumpaankin suuntaan negatiivisia (Stadtfeld ym. 2020). Useamman välisiin positiivisia ja negatiivisia linkkejä sisältäviin verkostoihin liittyen Stadtfeld ym. (2020) määrittävät kolme ryhmädynamiikkaa. 1) Yksilöillä on taipumus muodostaa positiivisia siteitä muihin, jos on kolmas henkilö, jonka kanssa heillä molemmilla on ristiriitainen kahden välinen suhde. Tällä tarkoitetaan positiivisen linkin syntymistä kahden henkilön välille, jos molemmilla on negatiivinen side samaan henkilöön. 2) Yksilöillä on taipumus muodostaa negatiivisia siteitä muihin, jotka ovat ristiriitaisessa kahden välisessä suhteessa jonkun kanssa, johon he ovat positiivisesti sidoksissa. Tässä tilanteessa yksilö muodostaa negatiivisia linkkejä niihin, jotka eivät pidä hänen ystävästään. 3) Yksilöillä on taipumus muodostaa negatiivisia siteitä muihin, jotka ovat vastavuoroisesti positiivisesti yhteydessä johonkin, jonka kanssa he ovat ristiriitaisessa kahden välisessä suhteessa. Tällä tarkoitetaan tilannetta, missä henkilö ei pidä sellaisen yksilön kavereista, kehen hänellä on negatiivinen side.

Määritän verkoston edellä mainitulla tavalla sosiaalisten suhteiden kokonaisuudeksi, joka kuitenkin on rakenteeltaan moninainen. Esimerkiksi erilaiset sosiaaliset suhteet kanssaopiskelijoihin, opettajiin ja muuhun henkilökuntaan ovat tarkasteluni kohteena. Yliopiston verkoston tutkiminen voi esimerkiksi olla kiinnostusta ymmärtää vuosikurssin sisäisiä ystävyys-suhteita. Tässä tapauksessa vuosikurssi on kiinnostuksen kohteena oleva populaatio. Tutkija voi tarkastella suhteiden mallia määrittääkseen esimerkiksi, tuleeko opiskelijoista, joilla on yhteinen ystävä, todennäköisemmin ystäviä keskenään. Lisäksi pitkäjänteisillä verkostomalleilla tutkijat voivat esimerkiksi määrittää, valitsevatko yksilöt ystäviä, joilla on samoja kiinnostuksen kohteita, vai kehittyvätkö yksilöiden kiinnostuksen kohteet ystävyys-suhteidensa seurauksena. (Gilman, Carboni, Perry & Anderman 2022.) Vastaavasti omassa tutkielmassani keskityn sosiaalisten suhteiden muodostumiseen yliopistoissa ja siihen, miten affektiivinen polarisaatio – eli ulkoryhmiä kohtaan koettu negatiivinen asennoituminen – näkyy niissä.

2.5 Kenttä & Habitus

Teoreettisena viitekehyksenä käytän kenttä- ja habitusteorioita (Bourdieu 1971,1977; Grenfell 2014). Selkeyden vuoksi esittelen myös Bourdieun näkemystä pääomasta, joka voidaan hänen mukaansa jakaa neljään tyyppiin: taloudelliseen, kulttuuriseen, sosiaaliseen ja symboliseen pääomaan (Grenfell 2014, 69). Grenfell (2014) esittelee Bourdieun ajatuksia kootusti ja johdonmukaisesti, joten hyödynnän tätä kirjaa teoreettisen viitekehyksen rakentamisessa. Tutkielmassani tarkastelen affektiivista polarisaatiota sosiaalisen pääoman kontekstin kautta. Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan kaikkea sosiaaliseen toimintaan liittyvää, kuten sosiaalisia verkostoja, perhettä, uskonnollista ja kulttuurillista perintöä (Grenfell 2014, 69). Henkilöllä voi esimerkiksi olla paljon sosiaalista pääomaa silloin, jos hänellä on laajat sosiaaliset verkostot ja vankat perhesiteet. Tarkastelen erityisesti verkostoon liittyvää sosiaalista pääomaa, ja teen tätä tarkastelua yliopiston kontekstissa. Miellän yliopiston Bourdieuta seuraten kentäksi. Kenttä (eng. field) on moninainen käsite, jolla mielletään ympäristöt, joissa toimijoiden sosiaaliset vuorovaikutukset tapahtuvat. Eri kentillä tapahtuvat eri pääomien vaihdot, joiden tarkoituksena on pönkittää toimijan omaa asemaa ja kivuta kentille ominaisessa hierarkiassa. Henkilö voi pyrkiä parempaan asemaan kentällä esimerkiksi laajentamalla sosiaalisia verkkojaan.

Habituksen selittäminen ei ole yksiselitteistä, eikä sosiologian tieteenalalla ole yhtenäistä konsensusta sen määrittämiselle. Habituksen käsitteellä on tarkoituksena yhdistää henkilön oman tahdon ja ympäristön sosiaalisen struktuurin vaikutukset yksilön tapaan olla ja tehdä päätöksiä. Habitus on käsite, jonka avulla voidaan muodostaa ymmärrystä yksilön nykyhetken ja tulevaisuuden toiminasta. Habituksen käsitteen ideana on saada lukija tarkastelemaan ihmisten toimintaa eri vaikutteiden summana, eikä poissulkevana joko -tai ajatteluna. (Grenfell 2014, 50-51.) Esimerkiksi affektiivinen polarisaatio saattaa olla yksi tekijä koululaisten verkostojen muodostajana, mutta ei olemassaolollaan poista muita mahdollisia vaikutteita verkostojen muodostumiseen. Habitus siis sisältää kaikki yksilön toimintaa ja olemista ohjaavat tekijät. Esimerkiksi perhe- ja luokkatausta, tapa pukeutua ja psyykinen tila ovat osia henkilön habituksesta. Habituksen käsitteen avulla voidaan koota ja ottaa huomioon laajasti yksilön yhteiskunnallista olemista rakentavat tekijät.

Kentän käsitteeseen sisältyy ajatus siitä, ettei yksilön toiminnan tarkastelu yksinään riitä sosiaalisen todellisuuden ymmärtämiseen. On tarpeen analysoida myös toiminnan sosiaalista

tilaa, eli kontekstia, jota kenttä kuvaa. Kenttä koostuu toimijoista, kuten yksilöistä tai instituutioista, joiden toimintaa rajoittavat tietyt säännöt, normit ja resurssit. Kenttä voidaan mieltää suhteellisen itsenäiseksi kokonaisuudeksi, jolla on oma sisäinen logiikkansa ja toimintatapansa. Toimijat ovat yleensä tietoisia kentän pelisäännöistä ja toimivat niiden puitteissa. Kentillä, samoin kuin sosiaalisissa verkostoissa, toiminta on hierarkkista. Yksilöiden tai ryhmien asema määräytyy eri pääomajien, kuten taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman, jakautumisen perusteella. Pierre Bourdieun mukaan sosiaalinen todellisuus rakentuu useista osittain itsenäisistä kentistä, joista jokaisella on omat erityiset käytäntönsä, säännöstönsä ja logiikkansa. (Grenfell 2014, 70.) Grenfell (2014, 68-69) esittää metaforan kentän käsitteestä jalkapallokenttänä. Jalkapallokentällä on tietyt säännöt ja siellä pelaaminen tapahtuu kentän rajojen sisäpuolella. Pelaajien liikkuminen kentällä riippuu heidän asemastaan sen sisällä. Kentän olosuhteet, kuten kuopat, mahdollinen vesisade ja ruohon pituus vaikuttavat pelaajien mahdollisuuksiin liikkua kentällä.

Pääomalla Bourdieu tarkoittaa vaihdannan välineitä, joita toimijat käyttävät omissa monimutkaisissa verkostoissaan. Tavoitteena pääoman moninaisessa tulokinnassa on päästä pois taloustieteellisestä ajattelutavasta, jossa pääoma määritetään rahan kautta. Bourdieu jakaa pääoman yläkategorisesti taloudelliseen, ja symboliseen pääomaan. Symbolinen pääoma on kaikkea sitä, joka tuo sosiaalista ja kulttuurillista etua tai haittaa. Sen kentät ovat rakenteeltaan samankaltaisia talouden kentän kanssa. Kapitalistisen talouskentän lailla symbolisen pääoman määrän vaihtelu yksilöittäin aiheuttaa sosiaalista epätasa-arvoa (Grenfell 2014, 69, 101.) Symbolisen pääoman luomaa epätasa-arvoa voi olla esimerkiksi henkilön laajemmat sosiaaliset verkostot muihin kentän toimijoihin verrattuna. Tämän sosiaalisen pääoman epätasa-arvon takia toimijalla on enemmän valtaa ja täten hän on hierarkkisesti korkeammassa asemassa toisiin verrattuna.

Pääomille ja niiden käytölle Bourdieu antaa kaksi ominaispiirrettä. Ensimmäisessä käytön muodossa tietyt sosiaaliset ryhmät ja heidän arvonsa, elämäntyyli ja mieltymykset laitetaan mielivaltaisesti toisten sosiaalisten ryhmien yläpuolelle, mikä antaa sosiaalista etulyöntiasemaa. Yrittäjät voidaan esimerkiksi nähdä ahkerina, fiksuina ja rikkaina. Ryhmät, jotka laitetaan muiden ryhmien yläpuolelle, vaihtelevat eri kentillä ja sosiaalisissa konteksteissa. Eri pääoman muodot voidaan nähdä tietoisuuden muotojen laadullisina eroina eri yhteiskuntaryhmien sisällä. Sosiaaliseen ryhmään kuuluminen ei siis itsessään johda esimerkiksi symbolisen pääoman jakautumiseen yhteneväisesti ryhmän jäsenten kesken.

(Grenfell 2014, 102.) Esimerkiksi tietotekniikan alan yrittäjä saatetaan nähdä korkeammassa asemassa olevana kuin parturikampaaja. Todennäköisemmin tietotekniikan alan yrittäjällä on laajemmat talousmaailman verkostot, suurempi kasvupotentiaali ja korkeammin arvostetut tietotaidot verrattuna parturikampaajaan.

Bourdieu halusi kenttä- ja habitusteorioillaan luoda mallin, jonka kautta sosiaalista maailmaa voitaisiin tutkia. Hän loi habituksen, kentän ja pääomien käsitteet hahmottaakseen ja jäsentääkseen sosiaalista todellisuutta. Nämä kolme elementtiä ovat keskenään sekaisin ja ne luovat kokonaiskuvan yksilön sosiaalisesta todellisuudesta. Mikään näistä ei kuitenkaan ole dominantti toiseen verrattavana. (Grenfell 2014, 69.) Teorian ytimenä on siis selittää ja hahmottaa, miten ja miksi ihminen toimii, kuten hän toimii. Teorian avulla voidaan siis hahmottaa ja analysoida ihmisten toimintaa ja vuorovaikutusta. Teorioiden pohjalta voidaan myös analysoida valtarakenteita ja verkostoja. Tutkielmassani tarkastelen sosiologisia ja psykologisia tieteellisiä vertaisarvioituja artikkeleja Bourdieun teorian avulla.

3 Tutkimusasetelma

3.1 Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkielman tavoitteena on selvittää, miten affektiivinen polarisaatio näkyy yliopistojen sisäisten verkostojen synnyssä opiskelijoiden keskuudessa. Erityisen merkittävää tutkielman kannalta on perehtyä suomalaisten nuorten ja opiskelijoiden poliittisiin asenteisiin keskittyvään tutkimukseen. Lisäksi tutkielman tavoitteena on soveltaa Bourdieun kenttä- ja habitusteorioita sosiologisen ja psykologisen aineiston tulkintaan.

Ihmisyhmät muodostuvat Bourdieun mukaan samankaltaiseksi kuin ihmisen taustat (Grenfell 2014, 50). Tarkoitukseni on olemassa olevan tutkimuksen perusteella selvittää, miten poliittiset asenteet vaikuttavat sosiaalisten suhteiden synnyssä yliopiston kentällä.

Tutkimuskysymyksiä on kaksi, joiden avulla analysoin aineistoa:

TK1: Miten affektiivinen polarisaatio näkyy yliopistojen sisäisten sosiaalisten verkostojen rakentumisessa?

TK2: Miten Bourdieun kenttä- ja habitusteoria soveltuu sosiologisten ja psykologisten valittujen aineistojen tulkintaan?

3.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä käytän kirjallisuuskatsausta. Kirjallisuuskatsauksella voi tutkia jo olemassa olevia tutkimuksia ja näistä luoda tiivistämisen ja kriittisen arvioinnin avulla uutta tietoa. (Salminen, 2023). Aineistolähtöinen kuvaileva kirjallisuuskatsaus valikoituu tutkimusmenetelmäksi aineiston monimuotoisuuden ja tutkimukseni toteutustavan takia. Sovellan Bourdieun teoriaa aineiston tarkasteluun ja selvitän, voiko sosiaalitieteellisiä ja paikoin psykologisia aineistoja tulkita yhtäläisesti Bourdieun teorian kautta. Tarkastelen tutkimuskysymyksiin saamiani tuloksia edellä hahmottelemani teoreettisen viitekehyksen kautta ja pyrin vastaamaan tutkimusongelmaan tämän pohjalta. Pohdin affektiivisen polarisaation verkostolähtöisen tutkimuksen nykytilaa ja analysoin tutkielmani toteutuksen soveltuvuutta jatkotutkimuksiin. Toteutan integroivan kuvailevan kirjallisuuskatsauksen, sillä integroiva ote sallii erilaisin metodisin lähtökohdin tehdyt tutkimukset analyysin pohjaksi (Salminen 2023).

3.3 Aineisto

Aineistonhakuun olen käyttänyt tietokantoja Volter, EBSCO, Scopus ja Google Scholar. Etsin aineistoja suomeksi ja englanniksi. Hakusanoina, joiden avulla aineisto löytyi, toimi esimerkiksi: affective polarization, emotional polarization, social division, group polarization AND university, college, higher education, academic AND social networks AND interpersonal relationships, group dynamics, communication, interaction. Suoritin hakuja myös lisäämällä joidenkin oheisten hakusanojen yhteyteen Finland. Hyödynsin tiedonhaussani Scopus AI:ta, jolle esitin tutkimuskysymyksiin liittyviä kysymyksiä. Tekoäly suoritti niiden pohjalta haun esittäen artikkeleja, joista saattaisi löytyä vastauksia tutkimuskysymyksiin.

Valitsin aineistokseni sosiaalitieteellisiä ja psykologisia artikkeleita, jotta lähtökohtani tutkimuksen tekoon olisi mahdollisimman laaja. Affektiivisen polarisaation tutkimuksessa on otteita niin sosiaalitieteellisestä, kuin psykologisesta ajattelusta. Aineistokseni valikoitui 10 englanninkielistä tutkimusartikkelia (ks. liite 1). Keskityin aineiston valinnassa poliittisia asenteita ja niiden muodostumista käsitteleviin artikkeleihin. Valitsin myös verkostotutkimuksia, joissa käsitellään verkostojen muodostumista ja verkoston vaikutusta yksilöön. Aineistostani löytyy myös Suomeen ja pohjoismaihin liittyvää affektiivisen polarisaation tutkimusta, jotta tutkimuksen soveltaminen Suomen kontekstiin on mahdollista. Valitsin aineistooni myös mahdollisimman tuoreita artikkeleja tutkimustulosteni ajankohtaisuuden tavoittelemiseksi. Affektiivinen polarisaatio on aikasidonnaista, joten tutkimuksen tuoreus oli aineistoa valikoidessani prioriteetti, ja ne ovat julkaistu aikavälillä 2018-2025.

4 Tulokset

4.1 Affektiivinen polarisaatio koulutusympäristössä

Analysoimastani aineistosta nousee esille erilaisia ympäristöjä ja sosiaalisia tiloja, joissa affektiivista polarisaatiota ilmenee. Yksilön herkkyys muiden mielipiteille ja omien mielipiteiden vahvuus vaikuttavat affektiivisen polarisaation määrään (Cui 2023). Suomessa affektiivisen polarisaation määrä on muihin pohjoismaihin verrattuna vähäistä, mutta se on kasvanut viime vuosina (Ryan 2023). Koulutusympäristössä vertaisilla ja ystävillä vaikuttaa olevan merkitystä opiskelijan asenteisiin ja arvoihin (Wang, Kiuru, Degol & Salmela-Aro 2018). Esittelen tuloksia yksilön, valtion ja koulutusympäristön näkökulmista.

4.1.1 Yksilöllinen affektiivisen polarisaation synty

Yksilöiden välinen affektiivisen polarisaation syntyminen ja olemassaolo ovat tutkimuskysymysten kannalta merkittäviä aiheita. Ihmisten välille syntyvän affektiivisen polarisaation ymmärtäminen auttaa kartoittamaan sen vaikutusta verkostojen muotoutumiseen. Yksilön herkkyys muiden käytökselle ja vahvat mielipiteet yhdistettynä vahvaan vuorovaikutukseen kapeakatseisen ihmisen kanssa on otollinen tila affektiivisen polarisaation synnylle (Cui 2023). Lisäksi äärimmäisen jyrkkiä mielipiteitä syntyy helpommin kapeakatseisten ihmisten välillä. Käänteisesti heikko vuorovaikutus ja korkea toleranssi muiden käytökselle johtavat otolliseen tilaan harmonialle, vaikka mielipiteet eriävät (Cui, 2023). Näihin tuloksiin päästiin luomalla malli, joka kuvaa ihmisten mielipiteiden ja toisiin ihmisiin suhtautumisen muuttumista vuorovaikutustilanteessa. Tutkimuksen otos tuotettiin numeerisen simulaation avulla. Tutkimuksen mielenkiinnon kohteena olivat vuorovaikutuksen vahvuus, vasteherkkyys ja suvaitsevaisuus muita kohtaan. Tulosten valossa voidaan huomioida henkilöiden habitusten eroja, jotka saattavat johtaa eri määriin affektiivista polarisaatiota. Vaikka tutkimus onkin tehty Yhdysvaltojen näkökulmasta, voidaan tuloksia mahdollisesti soveltaa Suomeen ja sen yliopistoihin. Tutkimuksessa keskitytään henkilöiden persoonallisuuspiirteisiin ja vuorovaikutuksen tyyppeihin, joita on mahdollista soveltaa tutkielmassa. Yksilöiden habituksiin liittyvät tekijät ovat näiden tulosten pohjalta merkittäviä affektiivisen polarisaation synnyn kannalta.

Lönnqvist, Mannerström ja Leikas (2019) esittivät Perussuomalaisten vuoden 2015 eduskuntavaalivoiton lisänneen maahanmuuttomyönteisyyttä äänestäjien keskuudessa. Tulokseen he pääsivät kyselytutkimuksen avulla, joka suoritettiin osissa ennen vaaleja ja niiden jälkeen. Tutkimukseen osallistujat olivat 18-29 vuotiaita.

Maahanmuuttomyönteisyyden kasvua perusteltiin eriytymisdynamiikalla, joka tarkoittaa ihmisten mielipiteiden ja asenteiden liikettä pois päin toisistaan. Vaalien lopputulokseen pettyneet henkilöt muuttivat asenteitaan kauemmas perussuomalaisten maahanmuuttokriittisestä ajattelutavasta (Lönnqvist ym. 2019). Affektiivista polarisaatiota saattaa siis syntyä yksilöiden välille tilanteissa, jossa ollaan tyytymättömiä toisen mielipiteeseen (Lönnqvist ym. 2019). Cuin (2023) esittämät tulokset tukevat tätä väitettä, sillä pettymyksen tunne toisen mielipiteeseen saattaa viestiä herkkyydestä muiden käytökselle ja mielipiteille. Tässä tilanteessa Cuin (2023) mukaan affektiivista polarisaatiota saattaa syntyä, jota Lönnqvist ym. (2019) esittävät tutkimuksen tuloksillaan. Tulos voidaan ottaa huomioon yliopiston kentän toimintalogiikassa. Kentän toimijoiden välillä saattaa ilmetä affektiivista polarisaatiota tilanteessa, jossa ollaan tyytymättömiä toisten toimintaan tai ajatuksiin.

4.1.2 Monipuolueyhteiskunnan affektiivinen polarisaatio

Näyttää siltä, että affektiivisen polarisaation mittaamisessa ei tarvita suuresti erilaisia metodeja Euroopassa ja Yhdysvalloissa, vaikka poliittiset järjestelmät ovatkin keskenään erilaiset. Russo, Turkenburg, Hartevelde ja Heckhausen (2023) totesivat tämän suorittamalla usean eri mittarin avulla kyselytutkimuksen hollantilaisen yliopiston kansainvälisten opiskelijoiden keskuudessa. Euroopassa saatuja tuloksia verrattiin Druckmanin ja Levenduskyin (2019) samalla logiikalla tehtyyn tutkimukseen, jossa osallistujat olivat yhdysvaltalaisia. Vastausten huomattiin toimivan samalla logiikalla erityisesti silloin, kun valitaan tasainen kysymysasteikko, jossa on positiivinen ja negatiivinen päätepiste. Tuloksiin sisältyy myös löydös siitä, että opiskelijat kokivat enemmän affektiivista polarisaatiota puolueita, kuin yksittäisiä poliittisiä kysymyksiä kohtaan. Alhaisempaa empatiaa koettiin poliitikkoja kuin äänestäjiä kohtaan. Tästä huomataan affektiivisen polarisaation kohdistuvan todennäköisemmin poliitikkoihin kuin kansalisiin, joiden kanssa ollaan eri mieltä asioista. Tästä päätellen eri kentillä tapahtuva affektiivinen polarisaatio voi luonteeltaan ilmetä samoin tavoin. Yhteiskunnallisella tai kansallisella kontekstilla ei välttämättä ole merkitystä affektiivisen polarisaation ilmenemismuodoissa. Kyseisen aineiston tuloksista ei kuitenkaan

voida tulkita polarisaation määrää, mutta sen perusteella eri kentillä käytettäviä mittausmetodeja voidaan soveltaa suomalaisiin yliopistoihin. Affektiivinen polarisaatio saattaa siis toimia samankaltaisella logiikalla eri kentillä eivätkä erilaiset habitukset välttämättä vaikuta merkittävästi affektiivisen polarisaation ilmenemismuotoon.

Ryan (2023) esittää affektiivisen polarisaation olevan matalaa verrattuna muihin pohjoismaihin. Tämä todettiin vertailemalla Ruotsin, Suomen, Norjan, Islannin ja Tanskan dataa Comparative Study Of Electoral Systems (CSES) tutkimuksista 2010-luvun lopulla. Artikkelissa käytettiin myös jokaisen maan vaalikyselyjä. Tanskan ja Ruotsin affektiivinen polarisaatio nähtiin korkeimpana, mutta Suomen affektiivinen polarisaatio on kasvanut viime vuosien aikana. Viimeisimmät Suomeen viittaavat datat on kerätty vuonna 2019, joten artikkeli ei käsittele 2020-lukua. Pohjoismaisella tasolla kansalaiset arvostelevat vähiten pitämänsä puolueen alemmas kuin ennen. Ryan (2023) esittää affektiivisen polarisaation lisääntyvän, jos puoluekanta on tarkasti linjassa äänestäjän ideologisen identiteetin kanssa. Toisin sanoen, mitä suurempi osa identiteettiä puoluekanta on, sitä todennäköisemmin affektiivinen polarisaatio kasvaa. Tämä saattaa edesauttaa tilannetta, jossa puoluejärjestelmä jakautuu enemmän oikeisto -vasemmisto – akselilla kahteen blokkiin. Affektiivinen polarisaatio kasvaa tässä tilanteessa luomalla mielikuvan yhtenäisistä sisäisistä ja ulkoisesti erilaisista ryhmistä. (Ryan 2023). Nämä affektiivisen polarisaation kasvuun liittyvät analyysit ovat tutkimuskysymyksen TK1 kannalta kiinnostavia. Havainto Suomessa olevasta kansainvälisesti vertailtuna matalammasta affektiivisestä polarisaatiosta on hyvä huomioida soveltaessa eri maissa tehtyä tutkimusta. Suomalaisilla kentillä, kuten yliopistoissa, on suhteellisen matala affektiivisen polarisaation taso.

4.1.3 Koulutusympäristö

Nuorilla koululaisilla vertaisten vaikutusvalta näyttää muovaavan heitä samanlaisiksi toistensa kanssa. Tämä näkyy kouluissa arvojen, asenteiden ja työnteon määrän suhteen. Wang ym. (2018) pääsivät tähän tulokseen analysoimalla keski-ikältään 16-vuotiaiden suomalaisten koululaisten vastauksia. Tutkimukseen osallistui 1419 oppilasta sosioekonomisesti monipuolisista taustoista. Oppilaiden tuli nimetä kolme henkilöä, joiden kanssa he haluavat viettää koulussa eniten aikaa. Tämän pohjalta tehtiin verkostoanalyysi, jossa analysoitiin verkostojen muodostumiseen liittyviä tekijöitä. (Wang ym. 2018) Koululaisten verkostot saattavat muovata voimakkaasti oppilaiden habitusta koulun kentällä.

TK1 kannalta huomio kiinnittyy vertaisten vaikutuksiin yksilön arvoihin ja asenteisiin, joka vaikuttaa olevan merkittävän iso. Artikkeliki keskittyy yliopistoikää nuorempiin oppilaisiin, mutta sen perusteella yliopistoissa opiskelevien affektiivista polarisaatiota tutkiessa tulee kiinnittää huomiota aikaisemmin kouluissa rakentuneisiin verkostoihin. Yliopistoissa verkostojen rakennusvaiheissa omat arvot ja asenteet ovat muovautuneet jo aikaisemmalla koulu-uralla.

Suomalaisista yliopistoista näyttää löytyvän kolmea erilaista affektiivista henkilökunnan johtamistyyliä: vahva, paternalistinen ja kollegiaalinen. Hokka (2023) pääsi näihin johtopäätöksiin tutkimalla 13 eri suomalaisen dekaanin ja varadekaanin haastattelua. Haastatellut olivat kolmen eri yliopiston sosiaalitieteellisen tai humanistisen tiedekunnan edustajia. Henkilökunnan keskuudessa vallitseva ilmapiiri on osa akateemista ympäristöä, johon opiskelijat saapuvat. Artikkelin keskeisin sisältö TK1 kannalta on luoda kuvaa yliopiston kentästä, jossa opiskelijat luovat verkostonsa. Vahva hallinto saattaa johtaa suoritukseen ja jännittyneeseen ilmapiiriin, jossa parhaiten suoriutuvat erottuvat muista eikä ilmapiiri ole kovin ihmisläheinen (Hokka 2023). Paternalistinen hallinto saattaa johtaa ilmapiiriin, jossa normalisoituvat epävarmat työolot ja erimielisyyksien ilmaisemisen vaikeus. Näissä oloissa painottuu uusliberalistisen yliopistomaailman markkinalähtöinen kilpailu, vastuun yksilöllistäminen ja kollegiaalisuuden heikentyminen. Kollegiaalinen hallintomuoto saattaa johtaa yhteisölliseen ja toistensa tukemiseen perustuvaan ilmapiiriin. (Hokka 2023) Keskittymällä eri hallintotyylien seurauksiin saadaan kuvaa kentästä, jossa yliopisto-opiskelijat verkostoituvat. Henkilökunnan asema on yliopistoissa hierarkkisesti suurempi symbolisen pääoman suuruuden takia. Heillä on todennäköisesti suurempi määrä tietoa kuin opiskelijoilla, ja heidän tittelinsä takaa valta-aseman opiskelijoihin verrattuna.

4.2 Affektiivinen polarisaatio verkostoissa

Asenteiden ja tunteiden vaikutuksia verkostoihin ja niiden syntyyn nousee esille aineistosta. Yksilöillä on taipumuksia kommunikoida ja luoda verkostoja samanlaisia poliittisia arvoja edustavien henkilöiden kanssa (Kasahara & Karasawa 2025). Poliittiset asenteet nähdään olevan yhteydessä yliopisto-opiskelijan sosiaaliseen asemaan ja paikkaan verkostossa (Pietryka, Reilly, Maliniak, Miller, Huckfeldt, & Rapoport, 2018). Avaan seuraavissa kappaleissa avaintuloksia verkostojen ja affektiivisen polarisaation välisestä dynamiikasta.

4.2.1 Verkostojen synty

Affektiivisen polarisaation voidaan tulkita olevan tekijä verkostojen luonnin aikana. Kasahara ja Karasawa (2025) esittävät homofilian – eli samanlaisuuden suosimisen – olevan merkittävä tekijä ihmisten välisessä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa verkostoitumistilanteissa. He tutkivat taipumusta olla sosiaalisessa kanssakäymisessä samaa mieltä olevien kanssa neljän verkkotutkimuksen avulla. Tavoitteenaan heillä oli saada selville ennustaako ihmisen moraalinen vakaumus sosiopoliittisissa asioissa heidän tahtoaan kommunikoida muiden samaa tai erimieltä olevien ihmisten kanssa (Kasahara & Karasawa 2025). Analyysi erilaisista poliittisista ja sosiaalisista aiheista kertoo, että ihmiset johdonmukaisesti esittävät moraalista mieltymystä samanlaisia ihmisiä kohtaan. Ainoana poikkeuksena oli kysymys maahanmuutosta, jossa johdonmukaista halukkuutta käydä sosiaalista vuorovaikutusta samaa mieltä olevien kanssa ei havaittu. Erityisesti henkilöt, joilla oli vahvemmat vakaumukset, osoittivat suurempaa homofiliaa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Tulokset koskevat japanilaista verkostotutkimusta, joten ne eivät suoraan ole verrannollisia Suomen kenttään tai suomalaisten habitukseen.

Tulosta tukee Martínez-España, Fernández-Pedauye, Giner-Pérez De Lucía, Miguel Rojo-Martínez, Bakdid-Albane & José García-Escribano (2024) artikkeli, jossa esitetään vastakkaisten radikaaleimpien puolueiden kannattajien välillä olevan eniten affektiivista polarisaatiota ja negatiivista sosiaalista vuorovaikutusta. Affektiivisen polarisaation mittaukselle kehitettiin metodologia, joka soveltaa tunneanalyysitekniikoita sosiaalisesta mediasta saatuun dataan. Metodologiaa testattiin Espanjassa käytyjen vaalien yhteydessä (Martínez-España, ym. 2024). Tapaustutkimuksessa huomattiin vaalien voittaneen osapuolen ideologian kannattajien osoittavan suurempaa affektiivista polarisaatiota muihin verrattuna. Tapaus saattaa olla verrattavissa Suomessa vallitsevaan ilmapiiriin vuoden 2023 eduskuntavaalien jälkeen.

Teoreettisen viitekehyksen osa suomalaisesta affektiivisestä polarisaatiosta tukee osittain löydöksiä. Esimerkiksi punavihreällä blokilla on eniten negatiivisia tunteita Perussuomalaisia kohtaan (Kekkonen & Ylä-Anttila 2021). Affektiiviseen polarisaatioon liittyvät voimakkaat tunteet ja radikaalit mielipiteet voivat siis rajoittaa verkostojen luontia. Affektiivisen polarisaation suurimpana blokkina nähdään punavihreä blokki, mikä tukee löydöstä vaalien voittajapuolueen edustajien suurimmasta polarisaatiosta. Artikkelin julkaisuajankohtana

edellisten eduskuntavaalien voittajapuolue oli SDP, muina hallituspuolueina suurin osa punavihreän blokin edustamia puolueita.

4.2.2 Verkostojen sisäinen affektiivinen polarisaatio

Verkostoilla on aineiston valossa merkitys affektiiviseen polarisaatioon. Yliopisto-opiskelijoilla on suurempi tietoisuus paikallisista poliittisista ongelmista, jos heidän verkostonsa ovat monipuolisempia (Pietryka ym. 2018). Sama pätee henkilöihin, jotka ovat verkoston keskiössä ja täten heillä on enemmän sosiaalisia suhteita. Tulokseen päästiin tutkimalla 6000 yksittäisen yhdysvaltalaisen yliopiston opiskelijan vastauksia kyselyyn, jossa pyydettiin heitä nimeämään viisi läheisintä kaveriaan. Täten suoritettiin verkostoanalyysi, jossa analysoitiin poliittisen tietämyksen ja asenteiden suhdetta verkstorakenteeseen (Pietruka ym. 2018). Yksilöillä on suurempi todennäköisyys äänestää ja olla aktiivinen politiikassa, jos hänen verkostonsa on monipuolisempi ja hän on sen keskiössä. Sosiaalisella ja poliittisellä pääomalla voidaan siis mahdollisesti saavuttaa yliopiston kentän hierarkiassa parempi asema, joka saattaa näkyä esimerkiksi laajemmissa verkostoissa ja poliittisessä asemassa.

Cameronin ja Stephensonin (2018) mukaan verkostojen sisällä ilmentyvällä affektiivisella polarisaatiolla on vaihteleva vaikutus nuoriin. Nuorten poliittinen osallistuminen – kuten äänestäminen tai puolue toimintaan osallistuminen – saattaa nousta, mikäli verkostoissa on negatiivisia poliittisiä tunteita toisia kohtaan. Käänteisesti jos negatiivisia tunteita on liikaa, yhteiskunnallinen aktiivisuus laskee. Affektiivinen polarisaatio saattaa siis nostaa nuorten poliittista aktiivisuutta, jos sitä ilmenee tarpeeksi vähän. Tulokseen päästiin Kanadassa suoritetun kyselytutkimuksen avulla, johon osallistui 1002 alle 30-vuotiasta nuorta aikuista. Kyselyssä aiheina olivat poliittinen kiinnostus, puolueellisuus, äänestäminen, puolueellinen kampanjointi ja online-toiminta. Verkkokeskustelun ja konfliktien riippumattomat muuttujat johdetaan kysymyksistä, jotka tutkivat suhteita läheisiin ystäviin, työtovereihin ja perheenjäseniin. (Cameron ym. 2018)

Verkostojen sisäinen affektiivinen polarisaatio saattaa negatiivisesti olla yhteydessä nuorten kiinnostukseen ja osallistumiseen politiikassa. Suomen ulkopuolella tehdyt tutkimukset eivät sellaisenaan välttämättä vastaa tutkimuskysymyksiin, mutta niiden perusteella verkostojen

sisäinen affektiivinen polarisaatio näyttää olevan yhteydessä nuorten poliittiseen käytökseen ja habitukseen.

4.3 Kenttä & Habitus aineiston tulkinnassa

Tässä kappaleessa pyrin rakentamaan Bourdieun kenttä- ja habitusteorioiden avulla kuvan affektiivisen polarisaation vaikutuksista verkostojen rakentumiseen suomalaisissa yliopistoissa. Hyödynnän Grenfellin (2014) tulkintoja teorioista tulkitakseni, voidaanko sosiaalitieteellistä ja psykologista aineistoani yhdistää Bourdieun teorioiden viitekehykseen. Kentän ja habituksen tarkoitus on hahmottaa yhteiskunnallisen toimijan sosiaalista todellisuutta kokonaisuudessaan (Grenfell 2014, 67), mutta keskityn vain aineistossa esille nousseihin teemoihin.

4.3.1 Kenttä

Aineiston pohjalta tehtyä analyysiä voidaan soveltaa Grenfellin (2014, 68-69) metaforaan, jossa kenttä mielletään jalkapallokenttänä. Yksittäisen yliopiston voi mieltää jalkapallokentäksi, jossa vallitsee tietyt säännöt ja henkilöiden asema määrittelee heidän mahdollisuuksiaan liikkua kentällä. Aineiston sisältö voidaan mieltää liittyvän sosiaaliseen ja poliittiseen pääomaan. Laajemmilla verkostoilla saattaa saada enemmän sosiaalista ja poliittista pääomaa ja täten kentän hierarkiassa paremman aseman (Pietruka ym 2018). Kentän olosuhteisiin vaikuttaa henkilökunnan luoma akateeminen ilmapiiri, jota Suomen yliopistoissa luodaan eri tavoin (Hokka 2023). Ilmapiiriin vaikuttaa myös valtion poliittinen tilanne, sillä vaalien voittajapuolueen kannattajat saattavat osoittaa vahvempaa affektiivista polarisaatiota muiden puolueiden kannattajia kohtaan (Martínez-España, ym. 2024). Yliopistoa ei kenttänä Grenfellin (2014, 73) mukaan voida eristää muista, sillä eri kentät eivät ole toisistaan riippumattomia. Esimerkiksi valtion yhteiskunnallisella tilanteella on tämän pohjalta vaikutusta yliopiston sisäiseen sosiaaliseen todellisuuteen. Suomessa muihin pohjoismaihin verrattuna oleva matalampi valtiovastoinen affektiivinen polarisaatio (Ryan 2023) mahdollisesti vaikuttaa yliopistonkin ilmapiiriin. Lönnqvist ym. (2019) mukaan pettymys muiden mielipiteisiin tai käytökseen voi aiheuttaa affektiivisen polarisaation kasvua, kun asenteet liikkuvat kauemmas muiden näkemyksistä. Tutkimus on tehty suomalaisten nuorten otannalla, joten tulokset ovat sovellettavissa suomalaisten yliopistojen kentällä.

4.3.2 Habitus

Yksilö ja muut toimijat ovat osa kenttää ja sen toimintaa. Habituksen käsitteen avulla pyritään rakentamaan kuvaa henkilön toimijuudesta yksilöllisten sisäisten tekijöiden ja yhteiskunnan sosiaalisten rakenteiden summana (Grenfell 2014, 50). Aineiston analyysissä pyrin keskittymään yksilöllisiin ja rakenteellisiin tekijöihin, jotka saattavat selittää verkostojen muodostumista affektiivisen polarisaation kannalta. Kasahara ja Karasawa (2025) esittivät homofilian olevan merkittävä tekijä verkostojen muotoutumisessa. Yksilö on todennäköisemmin sosiaalisessa kanssakäymisessä henkilön kanssa, jolla on samankaltaisia arvoja ja poliittisia mielipiteitä (Kasahara & Karasawa 2025). Toisaalta opiskelijat näyttävät muovautuvan samankaltaisemmiksi toistensa kanssa vertaisista juontuvan sosiaalisen paineen takia (Wang ym. 2018). Tähän tulokseen päästiin tutkimalla keski-ikältään 16-vuotiaita, mutta habituksen käsitteen näkökulmasta menneisyydellä on rooli yksilön toiminnan ja olemuksen muovautumisessa.

Yksilön herkkyys muiden mielipiteille voi aiheuttaa enemmän affektiivista polarisaatiota (Cui 2023). Kasaharan ja Karasawan (2025) mukaan yksilön suurella vakaumuksella on kasvattava vaikutus affektiiviseen polarisaatioon. Tätä tukee Ryanin (2023) tulos siitä, että mitä suurempi osa identiteettiä puoluekanta on, sitä todennäköisemmin yksilö kokee affektiivista polarisaatiota muita mielipiteitä kohtaan. Kokonaisuudessaan tästä voidaan mahdollisesti tulkita affektiivisen polarisaation kasvavan, mitä herkempiä ihmiset ovat muiden mielipiteille ja mitä enemmän he ovat eri mieltä asioista. Kasaharan ja Karasawan (2025) artikkeliin nojaten voidaan tulkita affektiivisen polarisaation olevan tekijä verkostojen rakentumisessa.

4.3.3 Psykologinen näkökulma

Habituksen käsite yhdistää sosiaalisen ja yksilöllisen, objektiivisen ja subjektiivisen sekä rakenteen ja toimijuuden (Grenfell 2014, 53). Tulkitsen psykologisen aineiston olevan sovellettavissa habituksen yksilöllisen, subjektiivisen sekä toimijuuden hahmottamiseen. Näitä yksittäisiin toimijoihin liittyviä analyyseja voidaan mahdollisesti soveltaa kentällä muiden toimijoiden analyysiin. Esimerkiksi Kasahara ja Karasawa (2025) tutkivat artikkelissaan millaisilla henkilökohtaisilla ominaisuuksilla ihminen todennäköisesti toimii

tietyllä tavalla. Artikkelissa ei keskitytty selittämään rakenteellisia tekijöitä, jotka muovaavat ihmisistä tietynlaisia. Psykologinen tutkimus voi käsitellä affektiivista polarisaatiota eri näkökulmista. Esimerkiksi Lönnqvist ym. (2019) esittivät asennemuutoksille syyksi psykologisia tekijöitä, kuten eriytymisdynamiikan. Tällä tarkoitetaan psykologista ilmiötä, jossa mielipiteet eriytyvät toisistaan vastapuolta kohtaan tunnettujen negatiivisten asenteiden seurauksena. Esimerkiksi Perussuomalaisen suosio eduskuntavaaleissa 2015 lisäsi maahanmuuttomyönteisyyttä äänestäjien keskuudessa vaalien jälkeen. (Lönnqvist ym. 2019). Sosiaalitieteellinen tutkimus taas saattaa keskittyä enemmän affektiivisen polarisaation määrään ja laatuun yhteiskunnassa, ja siihen, missä olosuhteissa tätä tapahtuu. Esimerkiksi Martínez-España, ym. (2024) esittivät vaalien voittajapuolueen kannattajien osoittavan suurinta affektiivista polarisaatiota muita kohtaan. Lisäksi vastakkaisten radikaaleimpien puolueiden edustajat nähtiin todennäköisinä affektiivisen polarisaation luojina. Aineiston eri tiedesuuntien tutkimukset tukevat tulostensa puolesta toinen toisiaan, vaikka ne ovatkin toteutettu eri näkökulmista. Tämän takia näen psykologisen tutkimuksen relevanttina tapana luoda lisänäkemyksiä habituksen ja kentän rakentamisessa.

5 Johtopäätökset

Tutkielmassani käsittelin affektiivisen polarisaation vaikutuksia verkostojen rakentumiseen suomalaisissa yliopistoissa integroivan kirjallisuuskatsauksen avulla. Tavoitteenani oli ymmärtää poliittisten asenteiden syntyä ja kehitystä, sekä niiden vaikutuksia verkostoissa. Analyysini pohjalta sovelsin tuloksia Bourdieun kenttä- ja habitusteorioihin, sekä pohdin psykologisen tutkimuksen soveltamismahdollisuuksia. Koostin yhteen tietoa affektiivisestä polarisaatiosta ja sen vaikutuksista verkostodynamiikkaan aikaisemman tutkimuksen avulla. Aineiston tulokset ovat olleet keskenään pääosin johdonmukaista, vaikka osa tutkimuksista on toteutettu eri näkökulmista.

Analyysini pohjalta voidaan todeta affektiivisen polarisaation olevan tekijä verkostojen rakentumisessa suomalaisissa yliopistoissa. Tämä ilmenee esimerkiksi siten, että yksilön herkkyyden muiden käytökselle ja vahvat mielipiteet yhdistettynä vahvaan vuorovaikutukseen kapeakatseisen ihmisen kanssa vaikeuttaa kahden ihmisen välistä kommunikaatiota, ja on otollinen tila affektiivisen polarisaation synnylle. (Cui 2023; Kasahara & Karasawa 2025). Affektiivisen polarisaation synnyn kannalta yksilön herkkyyden muiden mielipiteille ja vahvat poliittiset näkemykset korostuvat aineistossa. (Cui 2023; Kasahara & Karasawa 2025; Linnqvist ym 2019; Ryan 2023). Suuret poliittisten asenteiden erot aiheuttavat aineiston perusteella eriäviä mielipiteitä yksilöiden välillä, ja yksilön ollessa herkkä muiden eriävillä mielipiteille affektiivisen polarisaation synty on todennäköisempää. Vahvat toisistaan poikkeavat mielipiteet vaikeuttavat ja vähentävät kahdenkeskeistä kanssakäymistä (Kasahara & Karasawa 2025; Cui 2023), mikä saattaa lisätä verkostojen eriytymistä. Jos sosiaalinen kanssakäyminen erimieliltä olevien yksilöiden kanssa on vaikeaa, syntyy todennäköisemmin useampia eri verkostoja, jotka jakavat samankaltaiset poliittiset asenteet. Puoluepoliittisten asenteiden kannalta tämä tarkoittaa radikaaleimpien, eniten toistensa kanssa eri mieltä olevien, puolueiden kannattajia (Martínez-España, ym. 2024). Suomen tapauksessa tämä viittaa punavihreään blokkiin ja Perussuomalaisia kannattavaan blokkiin. Toisaalta verkostojen sisällä voidaan havaita asenteiden ja arvojen yhtenäistymistä (Wang ym. 2018), joka saattaa johtaa affektiivisen polarisaation vähenemiseen kyseisessä verkostossa.

Verkostojen sisällä ajan myötä yksilöiden arvopohjat lähentyvät toisiaan sosiaalisen paineen ja yhteenkuuluvuuden tunteen tavoittelun seurauksena (Wang ym. 2018). Poliittisten asenteiden samankaltaistumisen myötä affektiivisen polarisaation synty on

epätodennäköisempää. Verkostojen sisäisen koheesion kasvu saattaa edesauttaa verkostojen eriytymistä, jossa ulkopuolisia, erimieltä olevia kohtaan koetaan negatiivisia tunteita. Kun kentillä tavoitteena on eri pääomien vaihdannan avulla saavuttaa parempi asema hierarkiassa (Grenfell 2014, 74), voidaan aineiston pohjalta todeta affektiivisen polarisaation mahdollisesti olevan haitta hierarkiassa nousulle. Laajat verkostot ovat sosiaalisen pääoman kasvun kannalta suuressa asemassa ja verkostojen luonti vaikeutuu, mikäli affektiivista polarisaatiota koetaan paljon yksilöä kohtaan.

Yliopistoa ei kenttänä Grenfellin (2014, 73) mukaan voida eristää muista, sillä eri kentät eivät ole toisistaan riippumattomia. Yhteiskunnan poliittisen tilanteen ja polarisaation tilan ymmärtäminen on keskeistä, kun rakennetaan kuvaa Suomen yliopistojen affektiivisen polarisaation tilasta. Kentän muiden toimijoiden lisäksi yliopistoon saattaa vaikuttaa henkilökunnan luoma akateeminen ilmapiiri. Yliopistoissa vallitsevat sosiaaliset normit ja rakenteet luovat kentälle myös pelirajoja. Verkostojen keskiöissä olevilla henkilöillä on todennäköisesti eniten poliittista valtaa (Pietruka ym. 2018). Aineistosta nousi yksilön affektiivisen polarisaation ymmärtämisen kannalta monia keskeisiä teemoja. Näitä olivat esimerkiksi yksilön poliittinen vakaumus, herkkyys muiden mielipiteille, muiden kenttien olemassa olevat verkostot sekä muiden toimijoiden poliittiset habitukset. Nämä tekijät voidaan ymmärtää osiksi yksilön habitusta, jotka liittyvät erityisesti affektiivisen polarisaation ilmenemiseen.

Tulkitsen psykologisella kirjallisuudella olevan oma paikkansa habituksen ja kentän mukaisen käsityksen rakentamisessa. Kyseisten käsitteiden tarkoitus on ymmärryksen mukaan koota yhteen mahdollisimman paljon henkilön käytöstä selittäviä tekijöitä, joihin psykologiset prosessit kuuluvat. Habituksen käsitteen ymmärrys yksittäisten toimijoiden kontekstissa on jokaisella uniikki, sillä jokaisella on omanlaisensa habitus. Psykologisella tutkimuksella voidaan etsiä psykologisia syitä yksilöiden toiminnalle, mikä sopii hyvin sosiaalisia ja rakenteellisia syitä etsivän sosiaalitieteellisen tutkimuksen rinnalle. Yksittäisen habituksen tai kentän muiden toimijoiden tutkimiseen psykologinen tutkimus antaa tukea. Psykologista tutkimusta voidaan hyödyntää sekä habituksen, että kentän ymmärtämiseen.

Tutkielman yhtenä rajoitteena on aikaisemman tutkimuksen kansainvälisyys. Yksittäisen suomalaisen yliopiston kentän tutkiminen affektiiviseen polarisaation ja sen verkostovaikutuksen kannalta vaatisi enemmän Suomen kontekstiin sitoutuvaa tietoa aiheesta.

Suomalaisen yhteiskunnan normit ja rakenteet ovat spesifejä kulttuurille ja pienemmille yhteisöille. Esimerkiksi sosiaalinen kanssakäyminen on mahdollisesti ainakin osittain kulttuurisidonnaista, mikä vaikeuttaa muiden maiden normien mukaan tehdyn verkostotutkimuksen soveltamista Suomeen. Lisätutkimusta tarvittaisiinkin erityisesti suomalaisten korkeakoulutettujen parista. Tutkielman aiheiden lisäksi esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisemisen kannalta verkostojen muodostumismekanismien ymmärtäminen saattaisi olla hyödyllistä.

Kenttä- ja habituskäsitteiden käytössä on omat rajoitteensa. Käsitteet ovat hyvin laajoja, joihin sisältyy paljon huomioon otettavia tekijöitä. Tulkitsen onnistuneeni käyttämään käsitteitä tutkielmani aiheiden puitteissa, mutta aineistosta löytyvä tieto on vain murto-osa yliopiston kenttään ja siellä olevien toimijoiden habitukseen liittyvästä tiedosta. Esimerkiksi affektiivinen polarisaatio on vain yksi monista mahdollisista tekijöistä, joka vaikuttaa verkostojen muotoutumiseen. Affektiivisen polarisaation vaikutuksia verkostojen muotoutumiseen tulisikin tutkia lisää, erityisesti nuorten ja koulutusympäristön kontekstissa. Affektiivisen polarisaation ymmärtäminen on tärkeää demokraattiselle yhteiskunnalle. Poliittinen ilmapiiri rakentuu affektiivisen polarisaation ympärille. Pahimmassa tapauksessa liian vahva yhteiskunnallisen tason affektiivinen polarisaatio voi heikentää demokraattisten normien tukea yhteiskunnassa, josta saattaa seurata demokratiaan luottamisen laskua (Ryan 2023). Toisaalta sen seuraukset eivät välttämättä ole aina negatiivisia, sillä affektiivinen polarisaatio voi edistää poliittista osallistumista ja toimia merkinä kansalaisten sitoutuneisuudesta politiikkaan (Ryan 2023). Yliopistoissa poliittisilta asenteiltaan ja sosioekonomisilta taustoiltaan monipuolisimmat verkostot johtavat todennäköisimmin yksilön asemaan verkostojen keskiössä ja hierarkkisesti korkeaan asemaan sosiaalisen sekä poliittisen pääoman puitteissa (Pietruka ym. 2018). Olisikin tärkeää ymmärtää affektiivisen polarisaation vaikutukset verkostojen syntyyn, jotta on mahdollista maksimoida affektiivisen polarisaation positiiviset ja minimoida negatiiviset vaikutukset yhteiskunnassa.

Kirjallisuus

Eriksson, Kai (2015) Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa. Helsinki: Gaudeamus.

Gilman, Rich & Carboni, Inga & Perry, Andrew & Anderman, Eric (2022) Social network analysis and its applications to school psychology: A tutorial. *School Psychology* 37 (6), 424-433.

Grenfell, Michael (2014) Pierre Bourdieu: Key Concepts. Durham: Taylor & Francis Group.

Helsingin Sanomat (18.7.2024) Nuorten arvomaailman polarisoituminen näkyy puolueiden kannatuksessa. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000010567195.html>

Kekkonen, Arto (2023) Affective polarization in a multiparty democracy. *Faculty on social sciences, University of Helsinki*.

Kekkonen, Arto & Ylä-Anttila, Tuomas (2021) Affective blocs: Understanding affective polarization in multiparty systems. *Electoral Studies* 72.

Kiilakoski, Tomi (2024) Katsomusaiheita. Nuorisobarometri 2023. Valtion nuorisoneuvosto.

Opetushallitus (viitattu 7.2.2025) Polarisaation, vastakkainasettelun ja konfliktien käsittely varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa. <https://www.oph.fi/fi/polarisaation-vastakkainasettelun-ja-konfliktien-kasittely-varhaiskasvatuksessa-kouluissa-ja>

Salminen, Ari (2023) Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja joihinkin hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston raportteja 40.

Stadtfeld, Christoph & Takács, Károly & Vörös, András (2020) The Emergence and Stability of Groups in Social Networks. *Social Networks* 60, 129-145

Vipunen opetushallinnon tilastopalvelu (2024) Korkeakouluopiskelijat. Haettu osoitteesta https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Korkeakoulutuksen%20opiskelijat_A2.xlsb , 3.5.2025

Liite 1. Aineiston tiedot

1. Anderson, Cameron & Stephenson, Laura (2018) Mobilizing the young: The role of social networks. *Canadian Journal of Political Science* 51 (4), 861-880.
2. Cui, Peng-Bi (2023) Exploring the formation dynamics of affective polarization by considering coupled feedback. *Frontiers in Physics* 11.
3. Hokka, Johanna (2023) Emotional distance, detachment, compassion and care: The affective milieu of academic management in the neoliberal university. *Sociological Review* 71 (6), 1322-1340.
4. Kasahara, Iori & Karasawa, Minoru (2025) Impact of moral conviction on social networking: Roles of seeking cognitive consistency and shared reality in opinion homophily. *Asian Journal of Social Psychology* 28 (1).
5. Lönnqvist, Jan-Erik & Mannerström, Rasmus & Leikas, Sointu (2019) Divergence over conformity: Change in immigration attitudes after the electoral success of an anti-immigration populist party in the Finnish 2015 parliamentary elections. *International journal of psychology* 54 (3), 287-291.
6. Martínez-España, Raquel & Fernández-Pedauye, Julio & Giner-Pérez De Lucía, José & Miguel Rojo-Martínez, Jose & Bakdid-Albane, Kaoutar & José García-Escribano, Juan (2024) Methodology for Measuring Individual Affective Polarization Using Sentiment Analysis in Social Networks. *IEEE Access* 12.
7. Pietryka, Matthew & Reilly, Jack & Maliniak, Daniel & Miller, Patrick & Huckfeldt, Robert & Rapoport, Ronald (2018) From Respondents to Networks: Bridging Between Individuals, Discussants, and the Network in the Study of Political Discussion. *Political Behavior* 40 (3), 711-735.

8. Russo, Luana & Turkenburg, Emma & Hartevelde, Eelco & Heckhausen, Anna (2023) This is not US: measuring polarization in multiparty systems. A quasireplication study. *Quaderni dell'Osservatorio elettorale – Italian Journal of Electoral Studies* 87(1), 27-42.
9. Ryan, Alexander (2023) Exploring differences in affective polarization between the Nordic countries. *Scandinavian Political Studies* 46 (1-2), 52-74.
10. Wang, Ming-Te & Kiuru, Noora & Degol, Jessica & Salmela-Aro, Katariina (2018) Friends, academic achievement, and school engagement during adolescence: A social network approach to peer influence and selection effects. *Learning and Instruction* 58, 148-160.